

Yttrande

Dnr: 2022:55

2022-05-08

Skolverket

Box 4002

171 04 Solna

Remissvar avseende förslag med anledning av införandet av ämnesbetyg i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och som särskild utbildning på gymnasial nivå samt förslag avseende ändringar som rör hantverksprogrammet

Sammanfattning

Språklärarnas riksförbund är generellt positivt till förslaget, men önskar se att de moderna språken får en tyngre roll inom samtliga högskoleförberedande program samt inom vissa yrkesförberedande program, i linje med EU:s mål om medborgares flerspråkighet.

Ämnesbetyg, mål och nivåer

Vi ser stora möjligheter med det nya systemet, då bedömningshetsen minskar. En möjlig risk är att eleverna undviker att läsa de högre kurserna för att de inte vill riskera att sänka sitt betyg. Denna risk kan minskas genom att göra fler kurser obligatoriska på fler program och/eller genom att förlägga språkstudierna till alla tre år på gymnasiet. Vad gäller förslagets påverkan på kraven i engelska, se kommentarer nedan under avsnittet *Engelska*.

Bildningsbegreppet, det tredelade uppdraget och vissa andra övergripande aspekter i styrdokumentet för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

När det gäller bildningsperspektivet bidrar språkkunskaper till såväl personlig utveckling som förmågan till ett aktivt deltagande i samhällslivet. Studierna i språk utvecklar också elevernas kunskaper om kultur, historia och samhällsförhållanden samt främjar deras interkulturella färdigheter. EU har som mål att samtliga medborgare ska kunna kommunicera på sitt modersmål och två språk till.¹ Elevers möjlighet att under goda förutsättningar läsa moderna språk i grundskola och gymnasium är av avgörande betydelse för att Sverige skall kunna leva upp till detta mål. Enligt Skolverkets statistik² fick färre än 2000 elever kursbetyg i något språk i steg 5, 6 eller 7 under läsåret 2020/2021. För att kunna leva upp till målen om flerspråkighet behöver mångdubbelt fler elever läsa språk på högre nivåer.

Språklärarnas riksförbund delges ofta rapporter om elever som önskar läsa språk men som inte får möjlighet till det, antingen för att skolan väljer att inte erbjuda fler kurser än de som är obligatoriska inom programmet, eller för att schemat inte planeras så att eleverna får möjlighet att läsa språk. Ett exempel på en sådan situation återfinns i Malmö, vilket man kan läsa om i Fernando López Serranos rapport.³ Att elever ej studerar moderna språk beror ofta inte på bristande vilja, engagemang eller ambitioner hos våra tonåringar, utan i alltför stor utsträckning på huvudmännens ovilja eller oförmåga att prioritera språkundervisningen. Om Sverige menar allvar med bildningsbegreppet måste en förändring ske gällande språkämnens förutsättningar i den verksamhet som bedrivs i våra skolor.

¹ Europaparlamentet (2021). *Faktablad om EU - Språkpolitiken*.

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sv/sheet/142/sprakpolitiken>

<https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/about/about-multilingualism-policy>

² Skolverket (2022). *Kursbetyg i moderna språk (SOS, tabell 12)*.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&verkform=Gymnasieskolan&omrade=Betyg%20och%20studieresultat&lasar=2020/21&run=1>

³ López Serrano, F. (2020). *De moderna språkens situation i Malmös kommunala gymnasier*.

https://spraklararna.se/rapport-de-moderna-sprakens-situation-i-malmos-kommunala-gymnasier/?fbclid=IwAR1EMDAa-EvWy_aYcmEeXhLMntKriCMMij_qwmkC6Jk2KVy7JFvxDh15QQs

I praktiken slås ofta olika steg ihop i samma undervisningsgrupp, något man kan läsa om i rapporterna *Språk på sparlåga*⁴ (s. 14) och *Språk är framtiden*⁵ (s. 24), och elever erbjuds i andra fall få undervisningstimmar med mycket egenarbete som komplement. Detta är oacceptabelt, både för eleverna och för lärarna. Medlemmar i Språklärarnas riksförbund berättar också att det förekommer att skolor erbjuder kurser i moderna språk enbart som självstudier som avslutas med en prövning, i stället för att erbjuda regelrätt undervisning. Lösningar som de här nämnda är synnerligen undermåliga om vi vill stärka den unga generationens bildning och språkkunskaper.

Språklärarnas riksförbund vill se att samtliga gymnasieelever ges möjlighet att läsa så många språkkurser som de önskar, oavsett program. Vi förordar att staten genom riktade satsningar och ett tvingande regelverk tillser att inte flera kurser eller så kallade steg i moderna språk blandas i samma undervisningsgrupp. I de fall ett enskilt gymnasium har svårt att skapa elevgrupper bör möjligheter till samarbete med andra gymnasier eller fjärrundervisningslösningar övervägas i ökad utsträckning. Språklärarnas riksförbund vill också att eleverna garanteras undervisningstid i paritet med andra ämnen. För att gynna flerspråkigheten i Sverige bör gymnasieeleverna i idealläget läsa språk under alla tre åren, då språk är något som måste underhållas över tid. Detta kan lösas antingen genom att fler kurser i moderna språk blir obligatoriska på fler studieförberedande gymnasieprogram (vilket vore det bästa alternativet), eller genom att den undervisningstid som idag läggs ut enbart under årskurs ett eller under årskurs ett och två inte utökas, men fördelas över alla tre gymnasieåren.

Gymnasieskolans programstrukturer

Gällande ämnesplanerna för moderna språk och modersmål anser vi att förslaget ser bra ut. Dock finns i nuläget en parallell kursplan för kinesiska som modernt språk, vilket inte nämns i konsekvensutredningen. Kanske bör man framgent även beakta övriga språk som undervisas där skriftspråket också avviker från det latinska, t.ex. japanska, ryska och arabiska.

⁴ Lärarnas Riksförbund (2011). *Språk på sparlåga*. [Rapport.]
<https://www.lr.se/download/18.2c5a365d1645ac11059e5fc/1559028173213/Spr%C3%A5k%20p%C3%A5%20sparl%C3%A5ga-1-apr-2011.pdf>

⁵ Lärarnas Riksförbund (2013). *Språk är framtiden. En rapport om engelska och moderna språk*.
<https://www.lr.se/download/18.2c5a365d1645ac11059e39e/1559028170433/Rapport%20Spr%C3%A5k%20%C3%A4r%20framtiden.pdf>

Engelska

Gällande ändringar i kursplanen i engelska är Språklärarnas riksförbund i stort positivt inställt. Vi uppskattar att en utökning med engelska upp till nivå 2 föreslås på försäljnings- och serviceprogrammet. Likaså uppskattar vi att kursen tydligare kopplas till GERS.

En stor nackdel med förändringarna i engelska ser vi emellertid för nivå 2, där referenser till författarskap och epoker tas bort. Det är viktigt att förstå att engelska och moderna språk är mycket mer än rena språkkurser. Vikten av kultur, författarskap, äldre litteratur och dess inflytande på nuvarande språkbruk tas bort med dessa förändringar. Utöver detta försvinner möjligheten till ämnesövergripande arbete mellan engelska 2 och svenska 2, kurser som i sina nuvarande former ger lärarna chansen att visa eleverna likheter och skillnader mellan litteratur som kulturuttryck i olika länders traditioner.

Språklärarnas riksförbund ser också med skepsis på de delar av förslaget där kraven i de nya betygskriterierna för engelska sänks jämfört med dagens krav. Detta gäller kraven på läsförståelse i engelska på nivå 3 samt kraven på att elever skall uttrycka sig tydligt på nivåerna 2 och 3. En sådan sänkning av kraven bör undvikas. Den förefaller också onödig, sett till svenska elevers i allmänhet goda engelskkunskaper.

Förslag till ändrade examensmål och programstrukturer för gymnasieskolan

Gällande **försäljnings- och serviceprogrammet** samt **hotell- och turismprogrammet** är vi positiva till att engelska nivå 2 läggs till de programgemensamma kurserna, men vi ifrågasätter att dessa elever inte läser ett modernt språk. Kommunikativa färdigheter på flera språk är av stor vikt i de yrken som dessa program förbereder eleverna för och att läsa åtminstone *ett* steg av ett modernt språk lägger utan tvekan en god grund för ett yrkesliv med interkulturell kommunikation.

Även om moderna språk inte finns inom de gymnasiegemensamma ämnena på **restaurang- och livsmedelsprogrammet** bör eleverna även där uppmuntras att läsa moderna språk genom att se till att t.ex. schemalaggningen möjliggör detta.

Det **humanistiska programmet** är av avgörande betydelse för att säkra Sveriges tillgång på bildade, språkkunniga individer och en viktig del i elevers möjlighet att komma riktigt långt i sin språkliga utveckling. Vi uppskattar resonemangen kring vägar för att eleverna ska kunna läsa samma språk länge, men har också förståelse för de argument som leder fram till att t.ex. inte kräva att man läser kurser som bygger på grundskolekurser. Det som oroar oss är att humanistiska programmet ges på få orter⁶ och att utbildningen dessutom har lagts ned på merparten av de orter där den fanns då programmet etablerades år 2011; läsåret 2020/2021 fanns det humanistiska programmet enbart kvar i 28 av Sveriges skolkommuner.⁷ Det utgör idag det minsta gymnasieprogrammet och för många elever är det inte längre ett valbart alternativ. Det är därför av stor vikt att staten gör riktade insatser för att säkerställa att alla ungdomar som vill läsa humanistiska programmet ges möjlighet därtill, så att språkintrasserade unga inte nekats denna möjlighet på grund av kommunal ekonomi eller andra begränsande omständigheter. Detta är både en nationell fråga om framtida tillgång till språkkunniga individer och en likvärdighetsfråga för de ungdomar som söker till gymnasiet.

Det är för oss obegripligt att eleverna inom **teknikprogrammet** och **estetiska programmet** inte läser några kurser i moderna språk. Det finns flera exempel från skolor runt om i landet där elever på dessa program inte kan läsa något språk av schematekniska eller ekonomiska skäl. Detta trots att det ständigt kommer rapporter om att språkkunskaper efterfrågas bland yrkesgrupper som exempelvis ingenjörer och att många estetelever siktar mot en internationellt präglad yrkesverksamhet. Att eleverna garanteras möjlighet att läsa ett språk utöver engelska är minsta möjliga krav; att lägga in detta som programgemensamt ämne vore ett ännu bättre steg och en tydligare markering i arbetet med att uppfylla EU:s mål om medborgarnas flerspråkighet.

I de nuvarande lydelserna omnämns engelskan i examensmålen endast för samhällsvetenskapsprogrammet, naturvetenskapsprogrammet, teknikprogrammet och humanistiska programmet, men inte för ekonomiprogrammet och estetiprogrammet. Vi konstaterar att det såväl i nu gällande examensmål som i förslagen till ändringar råder

⁶ Degerman, P., Dodou, K., Holmqvist-Sten, K. & Samuelsson, L. (2019). *Humaniora i skolan. De humanistiska ämnernas plats och villkor i den svenska gymnasieskolan och i grundskolans högre år. (Rapport nr. 6.)* Humtank.

http://humtank.se/wp-content/uploads/2021/06/rapport_6_2021_a5_final.pdf

⁷ Skolverket (2021). *Uppföljning av gymnasieskolan 2021.* <https://www.skolverket.se/getFile?file=8008>, s. 189.

en påtaglig diskrepans mellan programmen vad avser engelskans ställning. För att stärka språken i gymnasieutbildningarna och förtydliga deras roll föreslår Språklärarnas riksförbund att engelskans och de moderna språkens kopplingar till examensmålen förtydligas i samtliga program.

5. Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

Sverige kan inte påstås nå upp till Europeiska unionens mål gällande kunskaper i flera språk. Kommissionen lanserade 2017, i samband med toppmötet i Göteborg, målet att "senast 2025 ska alla ungdomar i EU efter avslutat gymnasium ha goda kunskaper i två språk utöver modersmålet".⁸ Att vi misslyckas med denna målsättning är tydligt sett till hur få av dagens gymnasieprogram som erbjuder studier i moderna språk inom den ordinarie poängplanen och sett till de svårigheter för elever att välja till ett modernt språk som nämnts ovan. Som vi påpekat ovan visar också Skolverkets statistik⁹ att en ytterst liten andel av Sveriges gymnasieelever studerar någon av de högre kurserna (5, 6 och 7) i moderna språk, vilket är en ohållbar situation om EU:s flerspråkighets mål skall nås.

Språklärarnas riksförbund vill se att samtliga högskoleförberedande program inkluderar moderna språk som gymnasiegemensamt ämne, en standpunkt som delas av majoriteten av lärarna i undersökningen *Språk är framtiden*¹⁰ (s. 31). Vi vill också se ökade krav för antagning till ett högskoleförberedande program, nämligen att eleverna för att antas, i linje med Europeiska unionens mål, ska uppvisa godkända betyg (minst E), i två språk utöver modersmålet. Detta kan vara i formen svenska/svenska som andraspråk, engelska och ett modernt språk eller svenska/svenska som andraspråk, engelska och modersmål. Vi vill också se engelska integrerat i examensmålen för samtliga högskoleförberedande program.

⁸ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sv/sheet/142/sprakpolitiken>

⁹ Skolverket (2022). *Kursbetyg i moderna språk (SOS, tabell 12)*.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&verkform=Gymnasieskolan&omrade=Betyg%20och%20studieresultat&lasar=2020/21&run=1>

¹⁰ Lärarnas Riksförbund (2013). *Språk är framtiden. En rapport om engelska och moderna språk*. <https://www.lr.se/download/18.2c5a365d1645ac11059e39e/1559028170433/Rapport%20Spr%C3%A5k%20%C3%A4r%20framtiden.pdf>

för Språklärarnas riksförbund

Mia Smith, ordförande i Språklärarnas riksförbund

Göteborg

Kent Fredholm, vice ordförande i Språklärarnas riksförbund

Karlstad

Carolina Clarin, språkrepresentant för engelska i Språklärarnas riksförbund

Umeå

Daniel Johnson, ordförande för lokalföreningen Språklärarnas riksförbund i Skåne

Malmö

Térèse Mölsä, språkrepresentant för franska i Språklärarnas riksförbund, ordförande
för lokalföreningen Språklärarnas riksförbund i Stockholm

Stockholm